

Rapport: Kvinder er oftere voldelige mod deres partner end omvendt

DEN KØNSNEUTRALE VOLDSFORSTÅELSE

Af Bo Wagner Sørensen

Denne artikel udspringer af en introduktion til workshoppen ”Den kønsneutrale voldsforståelse” i august 2018.¹⁾

Den 17. januar 2018 blev rapporten *Undersøgelse af indbyrdes vold* offentliggjort. Rapporten var bestilt af Ligestillingsafdelingen og udarbejdet af forskere fra Videnscenter for Psykotraumatologi ved Syddansk Universitet. Det landsdækkende behandlingstilbud Dialog mod Vold, der også indgår i konsortiet Lev Uden Vold,²⁾ har været projektleder.

Rapporten gav anledning til offentlig debat om betydningen af køn i forhold til vold, og rapporten trak avisoverskrifter med sine påstande om, ”at indbyrdes vold er den mest forekommende form for vold i nære relationer”, og at studier har vist, ”at kvinder er en anelse hyppigere voldelige over for deres partnere” (Dokkedahl & Elklit 2018: 5).

Hvis man læser rapporten, fremgår det, at rapportens forfattere bevidst går efter at ville afdække det, de mener længe har været fortiet og undertrykt i den videnskabelige litteratur, nemlig kønssymmetrien i volden, altså at kvinder er mindst lige så voldelige som mænd – eller måske lige en tand mere voldelige. Af samme grund inddrager de kun studier, der kan bekræfte deres forhåndsantagelse. Selv om de ønsker at sige noget om *omfanget* af (en særlig form for) voldsudøvelse baseret på køn, inddrager de overraskende nok ikke nogen nationale *omfangsundersøgelser*, hverken fra Danmark eller andre lande. En oplagt forklaring er, at disse statistikker ikke kan bekræfte deres forhåndsantagelse. Altså udelades de. Og det er selvfølgelig ikke god videnskabelig praksis.

Forfatterne synes at skrive sig op imod, hvad de betragter som en slags feministisk eller kønspolitisk sammensværgelse i voldsforskningen. Forskningen har været ensidig, hævder de, og det har bremset udviklingen på feltet. Fokus har længe nok været på mandlige voldsudøvere og kvindelige volds ofre. Som alternativ foreslår de en kønsneutral tilgang, der ser på 'indbyrdes vold' forstået som samspillet og dynamikken mellem to parter, der indgår i et forhold, og deres brug af såvel fysisk som psykisk vold. Vi er således tilbage ved den populære – og misvisende – ide om, at der skal to til at slå.

Forfatterens betragtninger minder om debatoplægget *Ud af familiens vold*,³⁾ der udkom i 2011 og med sit erklærede formål om at ville give voldsindsatsen et kvalitetsløft dannede grundlag for en konference med deltagelse af politikere og aktører på feltet.⁴⁾ Et gennemgående budskab i denne publikation er, at der er brug for nytænkning, nuancering og professionalisering. Det betyder et opgør med tendensen til kun at tænke kvinder som ofre for vold, og det betyder et opgør med den kønspolitiske voldsforståelse, som kvindekrisecentre traditionelt har stået for, idet de er udsprunget af kvindebevægelsen:

Vold i nære relationer skal i højere grad behandles som et socialt problem og i mindre grad som et spørgsmål om ligestilling og kønspolitik ... Der er en risiko for, at det kønspolitiske perspektiv forhindrer, at feltet udvides med nye parter, der kunne bidrage til at løfte indsatsen – at feltet lukker sig om sig selv. Derudover er der en risiko for, at den kønspolitiske retorik fører til en unuanceret debat, hvor det bliver et spørgsmål om 'mændene mod kvinderne' (Mandag Morgen & TrygFonden 2011: 14).

Det er tankevækkende, hvordan *Ud af familiens vold* både afspejler og foregriber den nationale strategi for vold i nære relationer. Og det er tankevækkende, at forfatterne til såvel *Ud af familiens vold* som *Undersøgelse af indbyrdes vold* kan præsentere deres egne kønspolitiske ideer som nuancerede og (køns)neutrale.

Rapporten *Undersøgelse af indbyrdes vold* er blevet kritiseret for at være ringe forskning af bl.a. medlemmer af Det Nationale Voldsobservatorium (Staub 2018; Holmfjord 2018; Richter 2018; Rasmussen & Jensen 2018; Det Nationale Voldsobservatorium 2018a, 2018b). Interessant nok har Socialstyrelsen

nyoprettet 'Indbyrdes vold' som selvstændigt opslag på sin hjemmeside om 'Vold i nære relationer'. Under overskriften 'Hvad er indbyrdes vold?', kan man læse følgende absurde sætning: "Den indbyrdes vold kan i nogle parforhold være udtryk for, at den ene part udøver vold, og den anden part forsvare sig mod volden. Volden kan således være både offensiv og defensiv".⁵⁾ Hvad vi ser her er, at selvforsvar eller forsøg på at afværge voldelige overgreb transformeres til indbyrdes vold. Det kan undre, at Socialstyrelsen vil lægge navn til så misvisende information.⁶⁾

Rapporten *Undersøgelse af indbyrdes vold* synes at være det seneste eksempel på en mangeårig udvikling i retning af en kønsneutral forståelse af vold (se Sørensen, Mørck & Danneskiold-Samsøe 2012: 116-120; Nielsen 2015). Den seneste nationale handlingsplan hedder *Handlingsplan til bekæmpelse af psykisk og fysisk vold i nære relationer* (2019). De to forrige hedder *Indsats mod vold i familien og i nære relationer* (2014) og *National Strategi til bekæmpelse af vold i nære relationer* (2010). Længere tilbage har vi *Handlingsplan til bekæmpelse af mænds vold mod kvinder og børn i familien 2005-2008* (2005) og den første, der blev udgivet på Kvindernes Internationale Kampdag den 8. marts 2002, hed *Regeringens handlingsplan til bekæmpelse af vold mod kvinder* (2002). Som det fremgår af titlerne, er der sket et skred fra de to tidligste handlingsplaners fokus på 'vold mod kvinder' og 'mænds vold mod kvinder og børn' til et aktuelt fokus på 'vold i nære relationer' og partnervold. Dette skred i titlerne synes ikke tilfældigt.

Dette skred er da også blevet noteret og omtalt af GREVIO, som er en uafhængig international ekspertgruppe under Europarådet. Ekspertgruppen er ansvarlig for at overvåge implementeringen af Istanbulkonventionen. I sin evaluering af Danmark opsummerer gruppen følgende: GREVIO understreger det fortsatte behov for at behandle de forskellige former for vold mod kvinder, inklusive vold i hjemmet, som et kønnet fænomen. GREVIO minder om, at seksuel vold og voldtægt, stalking og især ekspartner-stalking, sexchikane og partnervold er voldsformer, der især går ud over kvinder. Af samme grund forstås og behandles de i Istanbulkonventionen som udtryk for kønsbaseret vold, som er vold rettet mod kvinder, fordi de er kvinder, og som i særlig grad går ud over kvinder (GREVIO 2017: 7; i min frie oversættelse).

GREVIO skriver også, at den danske politiske

diskurs synes at have undergået et skift i de senere år. Fra at have haft en ledende rolle i forhold til at skabe forståelse for voldens kønnede natur både nationalt og internationalt, har Danmark bevæget sig i retning af en vægning af vold i familien eller nære relationer samt mænds og drenges voldsudsathed. Tilsvarende er 'vold mod kvinder' erstattet af kønsneutrale begreber og terminologi (ibid.)

En del mennesker – politikere, administratorer, forskere og aktører – synes at opfatte kønsneutralitet som en god ting, for er man neutral, vælger man ikke side og er ikke forudindtaget. En kønsneutral voldsforståelse ses derfor som det ansvarlige, afbalance-rede og nuancerede udgangspunkt. Man tager ikke parti for hverken kvinder eller mænd. Man ser på individer.

Problemet med denne kønsneutrale forståelse er imidlertid, at den ikke evner at stille skarpt på de fænomener, den skal forsøge at forstå, for disse fænomener er allerede kønnede. Hvis volden er kønnet, må forståelsen og forebyggelsen af volden nødvendigvis basere sig på et kønsperspektiv. Kønsbaseret vold kan ses som en form for ultimativ kategorisering, hvor kvinder sættes på (rette) plads. Et kønsperspektiv på vold handler ikke om at vælge side og tage parti for kvinder, som det undertiden forstås. Det er en analytisk tilgang, der handler om at forstå fænomenerne for at kunne forebygge.

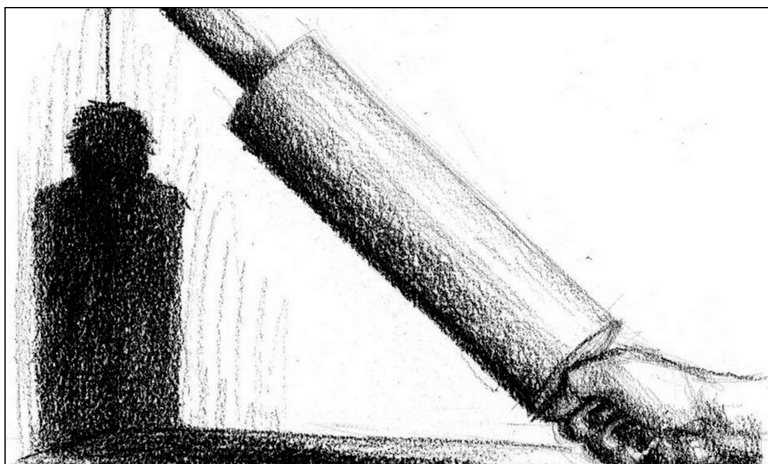
I et interview med Ask Elklit i *Kvinden & Samfundet* nævner journalisten Christina Alfthan, at han i forbindelse med rapporten *Undersøgelse af indbyrdes vold* er blevet kritiseret for at have misforstået begrebet kønsbaseret vold, og han svarer:

Jeg har lidt svært ved at forstå, hvad det betyder, for hvis en kvinde sårer en mand rigtig længe, vil man måske udefra kalde det psykisk vold. Og han mister måske besindelsen og skubber og slår hende, og hun slår måske tilbage. Men jeg kan ikke se, hvad det har med køn at gøre, andet end at det er en mand og en kvinde, der er i konflikt. For manden går jo ikke rundt og slår alle mulige kvinder i bussen, han slår sin egen kone ... Hvis din mand slår dig, vil den primære forklaring jo ikke være, at din mand hader kvinder, men at I er rygende uenige, og at du måske er kommet til at sårer ham rigtig meget, og han slår ud, fordi han er rigtig ulykkelig (Elklit i Alfthan 2018: 19).

Elklit har tydeligvis ikke sans for køn som analytisk kategori,⁷⁾ eller hvordan forestillinger om køn spiller sammen med vold, og han opfatter kønsbaseret vold som et irrelevant spørgsmål om kvindehad. Men hans eksempel, som for ham er et eksempel på indbyrdes vold, der udspringer af en konflikt, viser samtidig en mand, der tager sig ret til at sætte sin kone på plads, fordi hun angiveligt har krænket ham. Ved at forstå situationen som en konflikt mellem to individer, som tilfældigvis også er mand og kvinde, undgår han/man ubehagelige spørgsmål om koblingen mellem køn, magt og vold.⁸⁾

Socialstyrelsen har som nævnt fundet plads til 'indbyrdes vold' som opslagsord. Til gengæld leder man forgæves efter 'kønsbaseret vold', selv om kønsbaseret vold er et helt centralt begreb i alle internationale organisationer, der arbejder med vold,

Mænd udsættes også for partnervold

menneskerettigheder, ligestilling og sundhed. Og selvfølgelig også i den internationale kultur- og samfundsvidenskabelige forskningslitteratur.⁹⁾

Jeg ser en tendens på voldsfeltet, der kan risikere at sætte voldsforståelsen i den brede befolkning tilbage. Fra at forstå vold som et magtmiddel, forstås volden i stigende grad som et symptom på individuelle traumer og psykiske problemer, der ikke har noget med køn at gøre (Sørensen 2015). Eller det trivialiseres til at handle om konflikter i parforholdet. Psykologiseringen af volden betyder også, at skellet mellem udøver og offer risikerer at blive udvisket. En konsekvens af psykologiseringen er nemlig, at alle fremstår som ofre i en vis forstand.

Bo Wagner Sørensen er mag.scient. & ph.d. i antropologi fra Københavns Universitet. Han har gennem mange år forsket i kønsbaseret vold og æresrelateret social kontrol.

NOTER:

1. Artiklen er en revideret udgave af forfatterens introduktion til workshoppen "Den kønsneutrale voldsforståelse", der blev afholdt på årskonferencen i Foreningen for Kønsforskning, Roskilde Universitet den 30. august 2018. Oplægget blev genbrugt til det stiftende møde for "Tværfagligt netværk for kritisk forskning og praksis i forhold til kønsbaserede overgreb og vold", Kvinderådet 26. september 2018. Netværket udspringer af Det Nationale Voldsobservatorium.
2. Dialog mod Vold indgår i konsortiet Lev uden Vold, som vi omtaler i indledningen til dette temanummer.
3. Publikationen er et samarbejde mellem tænketanken Mandag Morgen & TrygFonden. Publikationen bliver behandlet i Sørensen, Mørck & Danneskiold-Samsøe 2012: 118-120.
4. Elklit deltog faktisk i en workshop afholdt af Mandag Morgen om indsatsens problemer og mulige løsninger (Mandag Morgen & TrygFonden 2011: 18).
5. <https://socialstyrelsen.dk/nyheder/2018/viden-om-indbyrdes-vold-i-parforhold>
6. Opslaget er angiveligt baseret på to amerikanske forskere, sociologen Michael P. Johnson (2008) og sociologen Michael Kimmel (2002), men i så fald er begge misrepræsenteret. Det kan også undre, at Socialstyrelsen ikke vælger at præsentere Johnsons tre overordnede typer af vold, når man nu angiver ham som (inspirations)kilde. Johnson opererer med henholdsvis intim terrorisme, voldelig modstand og situationsbestemt vold i parforhold (se Danneskiold-Samsøe, Mørck & Sørensen 2019: 78).
7. Køn som en empirisk størrelse lægger op til naturliggjorte hverdagsforståelser af kvinder og mænd, deres karakteristika,

roller og indbyrdes relationer, herunder også ens – eller forskerens – egen kønsidentitet og selvforståelse. At gå til køn som en analytisk kategori vil sige, at man forsøger at overskride og problematisere disse hverdagsforståelser.

8. Se også Sørensen 2013.
9. Bogen *Vældets kön: Kulturelle foreställningar, funktioner och konsekvenser* (2015) skrevet af de svenske etnologer Gabriella Nilsson og Inger Lövkrona er et oplagt sted at starte. En anden mulighed er *Gender Violence: A Cultural Perspective* (Merry 2009).

LITTERATUR:

- Alfthan, Christina (2018): Hvorfor slår mænd deres partner? *Kvinden & Samfundet* nr. 1.695: 18-19.
- Danneskiold-Samsøe, Sofie, Yvonne Mørck & Bo Wagner Sørensen (2019): *Æresrelateret social kontrol. Teori og praksis i socialt arbejde*. København: Akademisk Forlag.
- Det Nationale Voldsobservatorium (2018a): Udtalelse. 20. februar. <http://kvinderaadet.dk/voldsobservatoriets-udtalelse-om-gensidig-vold/>
- Det Nationale Voldsobservatorium (2018b): Ekspert i fælles opgang: Kvinder står ikke bag mere partnervold end mænd. *Politiken* 22. februar.
- Dokkedahl, Sarah Bøgelund & Ask Elklit (2018): *Undersøgelse af indbyrdes vold*. Odense: Videnscenter for Psykotraumatologi, Syddansk Universitet.
- GREVIO (2017): *Baseline Evaluation Report Denmark*. Strasbourg: Secretariat of the monitoring mechanism of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, Council of Europe.
- Holmfjord, Lisa (2018): Kvinder bliver ikke mishandlet, fordi de mangler grænser. *Berlingske* 31. januar.
- Johnson, Michael P. (2008): *A Typology of Domestic Violence*. Boston: Northeastern University Press.
- Kimmel, Michael S. (2002): 'Gender Symmetry' in Domestic Violence: A Substantive and Methodological Research Review. *Violence Against Women* 8(11): 1332-1363.
- Mandag Morgen & TrygFonden (2011): *Ud af familiens vold. Debat om indsatsen mod vold i nære relationer*. København & Lyngby: Mandag Morgen & TrygFonden.
- Merry, Sally Engle (2009): *Gender Violence: A Cultural Perspective*. Malden: Wiley-Blackwell.
- Nielsen, Peter Søderberg (2015): *Køn og vold. En kritisk policy-analyse af de danske handlingsplaner for bekæmpelse af vold i nære relationer*. Speciale i socialvidenskab, Institut for Samfund og Globalisering, Roskilde Universitet.
- Nilsson, Gabriella & Inger Lövkrona (2015): *Vældets kön. Kulturella foreställningar, funktioner och konsekvenser*. Lund: Studentlitteratur.
- Rasmussen, Dorte & Mathilde Jensen (2018): Det kønsneutrale blik er ikke neutralt. *Weekendavisen* nr. 7, 16. februar.
- Richter, Line (2018): Forskere skændes om, hvor voldelige kvinder er i parforhold. *Information* 5. februar.
- Staub, Susanne (2018): Ny, sjusket rapport, om at kvinder skulle være mere voldelige end mænd, er vildledende. *Politiken* 18. januar.
- Sørensen, Bo Wagner (2013): Voldens kontinuum og kvinders voldserfaringer. *Sociologi i dag* 4: 69-93.
- Sørensen, Bo Wagner (2015): Behandling af voldelige mænd. *Tidsskriftet Antropologi* 71: 91-113.
- Sørensen, Bo Wagner, Yvonne Mørck & Sofie Danneskiold-Samsøe (2012): Tavshed og vold mod kvinder. *Tidsskriftet Antropologi* 65: 103-127.